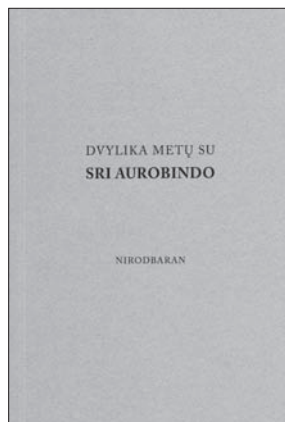

Dvylika metų... ir vienas vakaras su Sri Aurobindo

2014 metų lapkričio 24 dieną Rašytojų klube įvyko Nirodbarano knygos „Dvylika metų su Sri Aurobindo“ sutiktuvės. Vakare dalyvavo knygos vertėja filosofė dr. Daiva Tamošaitytė, indologas dr. Audrius Beinorius, filosofas dr. Naglis Kardelis. Diskusiją pagyveno birbynininko Egidijaus Ališausko ir kanklininkės Aistės Bružaitės atlikta muzika. Renginyje apsilankė kolegos mokslininkai Vacys Bagdonavičius, Vytis Vidūnas, Valdas Jaskūnas, Dainius Razauskas, filosofai Vytautas Radžvilas, Vytautas Rubavičius, Bronislovas Genzelis, Bronislovas Kuzmickas, Romualdas Ozolas, Juozas A. Krikštopaitis, Andrius Konickis, signataras Algirdas Endriukaitis, diplomatas Mindaugas Butkus, kurie vienaip ar kitaip gilinais į indų kultūrą ar dalyvavo diskusijoje, būrys bičiulių menininkų, poetų, kompozitorių. Vakarą vedęs N. Kardelis kvietė dalyvius ir klausytojus diskutuoti, tad jis truko ilgiau nei dvi valandas, o temos, regis, buvo vos pradėtos...

N. KARDELIS. Sri Aurobindo – labai iškili indų nacionalinio išsivadavimo asmenybė, Indijos dvasinis lyderis. Indija sudaryta iš daugybės tautų, o jis – bengalas, ir kartu įgyja visoje Indijoje pripažintą dvasinį statusą šalia Gandhi, Jawaharlalo Neru ir kitų. Nirodbaranas, knygos autorius, buvo asmeninis jo sekretorius ir gydytojas. Viena vertus, Aurobindo buvo politinis lyderis, pasižymėjęs aiškia nekompromisine Indijos ateities vizija ir bandęs ją įgyvendinti, daręs įtaką politiniam procesui, revoliucionierius, nukentėjęs nuo kolonijinio režimo, kita vertus, galėtume jį pavadinti guru. Jo apmąstymai yra pristatomi neformaliame kontekste, per kasdienės patirties prizmę. Knygoje yra daug detalių iš privataus gyvenimo, pasiginčijimų, įvairių nuomonių, visa Nirodbarano bendravimo virtuvė su garsiuoju Sri Aurobindo. Indų politinės idėjos, laimėjimai yra aktualūs ir šiais laikais. Pabandykime pakalbėti apie tai, kuo indų patirtis yra mums svarbi ir politinė, ir dvasine prasme. Indai mums ir tolimi, ir artimi. Prisiminkime Vydūną, kitus to meto lietuvių nacionalinio išsivadavimo lyderius. Visi jie mąstė apie lietuvių tautos ir kalbos ištakas. Svarbi jų mintis, kad lietuvių kalba ir sanskritas yra dvi archajiškiausios indoeuropiečių kalbos ir kad mes esame indų broliai dvyniai, tik tai kitame pasaulio krašte, atklydę į Europą. Politinių ir dvasinių saitų analizavimas lydėjo visą Lietuvos politinę istoriją. Apie ją kalbėjo ir tautininkai, ir Mažonoje Lietuvoje diskusija plėtojosi, ir tarpukariu, o dabar jau turime tokių puikių specialistų kaip profesorius Audrius Beinorius, Vilniaus universiteto orientalistikos centro direktorius, ar šioje salėje esantis dr. Valdas Jaskūnas, garbinga kitų mokslininkų draugija. Galima apie tai kalbėti ir kultūrologiniu, ir dvasiniu, net mistiniu ar literatūriniais aspektais, nes Sri Aurobindo buvo labai plati asme-

nybė visais atžvilgiais: ir poetas, ir filosofas, ir politikas, ir teologas, ir dvasinis vadovas. Toks gebėjimas suderinti perspektyvas gali būti pavyzdys mums, išgyvenantiems autoritetų, kurie galėtų suvienyti tautą, krizę. Neramus Indijos išminčiaus laikų politinis kontekstas primena tai, ką matome ir dabar. Daiva Tamošaitytė – filosofijos daktarė, rašytoja, žmogus, kuris aktyviai dalyvauja Lietuvos politiniame diskurse, kuriai skauda dėl Lietuvos, ji seka politinius įvykius ir turi ką pasakyti. Daiva buvo susitikusi su Nirodbaranu, tai – perdavos tradicija. Taigi nuo Sri Aurobindo mus skiria du žmonės: Nirodbaranas ir jo knygos vertėja Daiva Tamošaitytė. Kai spausite jai ranką, žinokite, jog Sri Aurobindo yra labai arti... Kaip atsirado ši knyga, kokia jos reikšmė mūsų kultūrai?

D. TAMOŠAITYTĖ. Tikiu tokiu aforizmu, jog ne žmogus renkasi kelią, o žmogų kelias renkasi pats. Norėčiau tarti keletą žodžių apie tai, kaip iš muzikos pasukau į filosofiją – juk dar taip neseniai koncertavome su čia birbyne raliuojančiu Egidijumi. Ogi filosofija domino nuo vaikystės. Kelias rinkosi mane įdomiai, ne per Vakarų, o per Rytų filosofiją. Susipažinusi su Sri Aurobindo raštais Kazimiero Seibučio intelektualų ratelyje bene 1986 metais, jau baigusi Lietuvos valstybinę konservatoriją, radau juose atsakymus į esminius mane dominančius klausimus. Žavėjo jo asmenybės stotas ir mastas, intelektualinė drąsa, išsilavinimas ir daugelis kitų dalykų. Štai mano mokslo darbo vadovas A. Beinorius turbūt neprieštaraus, jog Sri Aurobindo šalia Ramakrišnos ir Vivekanandos yra trečias didžiausias moderniosios Indijos protas, tiesa, jauniausias. Tačiau anuomet Lietuvoje daugeliui jo vardas siejosi tik su integraline (arba visuotine) joga. Kaip įprasta su naujais vardais, į Lietuvą ši asmenybė įžengė pro užpaka-

lines duris: kažkas skaitė Satpremo *Sąmonės kelionę*, kažkas iš kažko girdėjo apie tokį jogą, kuris buvo laikomas dar viena populiaria, jeigu ne kičine asmenybe tarp kitų guru arba pseudoguru, besiskinančių kelią į Vakarus kaip *New Age* reiškiny. Tokioje šviesoje kalbėti apie Aurobindo kaip apie rimtą ir dėmesio vertą individualybę, žinomą tik iš nuogirdų, buvo beveik neįmanoma, o suteikti jam vietą akademinėje sferoje – beveik utopija. Todėl reikėjo padėti tam pagrindus. 1993–1994 metais išvykau į Ameriką, ten lankiausi tarptautiniuose centruose Mategiryje (Niujorke), *East–West Culture Center* Los Andžele, kur susipažinau su mokslininkais Debashishu Banerjee, Bina Chaudhuri ir žmonėmis, tiesiogiai pažinėjusiais Aurobindo mokinius arba Mirrą Alfassą (Motiną). Ten dalyvavau tarptautinėje konferencijoje *AUM*. Asmeninė pažintis su vienu iš Aurobindo ašramo Indijoje valdytojų, įžymiu rašytoju Manoj Dasu suteikė galimybę nuvykti į Indiją ir pamatyti viską savo akimis. Kai pirmą kartą 1995 metais atvykau į Sri Aurobindo ašramą, buvau patekusi tarsi į kitą pasaulį; pažintis su dvasiniais žmonėmis užfiksavau keturių valandų vaizdo juostoje. Pasisekė, nes dar gyvi buvo beveik visi artimiausi Aurobindo ir Motinos bendražygiai, su kuriais nusišypsojo laimė asmeniškai pabendrauti: tai Nirodbaranas, Pranabas, Sunilas, Sethna, Jayantilalas, Manoj das Gupta, gyvų nebebuvo tik Champaklalo, Pavitros ir Nolinio. Dabar ir jie visi išėję... Daugelis sulaukė beveik šimto metų arba peržengę tą ribą. Ašrame susipažinau su prancūzų ir rusų inteligentais, tokiais kaip Galina ir jos sūnūs Kristofas ir Sebastienas Pitojevai, nuo bolševikų revoliucijos į Vakarus pasitraukęs rašytojas, leidėjas Dmitrijus von Morenšildas. Šie legendiniai žmonės atskleidė savo širdies kampelį ir suteikė labai tikrą, vibruojantį anų laikų, kai Mokytojai dar buvo gyvi, pojūtį. Sužavėjo ir nestandartinė vaikų mokymo programa, pagal kurią ugdoma integrali asmenybė. Kelionių išpūdžius aprašiau spaudoje, straipsniai publikuoti knygoje *Sena ir nauja (Naujoji Romuva, 2010)*. Indijoje ir ašrame bei jo centruose Delyje ir Kalkutoje, taip pat Aurovilyje dar lankiausi 1998 ir 2010 metais. Keliones, suprantama, lėmė ir studijos. Susidomėjimas Aurobindo filosofija tapo profesija, ir 2009 metais KFMI apgyniau disertaciją. Iš daugiau nei 30 mokslinių straipsnių, konferencijų pranešimų didžiumą sudaro indologijos studijos. Dabar galiu tvirtai pasakyti: Aurobindo Ghose'as orientalistų pastangomis užima deramą vietą akademinėje sferoje, nors tyrimai tik prasideda.

Norėčiau nušviesti menkiausiai žinomas jo gyvenimo detales. Pirmiausia nedaug kas žino, kad jis buvo vienas svarbiausių nacionalinio išsivadavimo sąjūdžio lyderių, pirmasis pareikalavęs Indijai visiškos laisvės, *svaraj*, ir sukūręs politinę nacionalizmo doktriną. Kritiniai jo tekstai spaudoje, pasak britų, padarė jį pavojingiausiu žmogumi visoje imperijoje, nes žadino žmonių viltį ir pasiryžimą. Delyje, Parlamento rūmuose, garbingiausioje vietoje šalia Gandhi, Nehru ir poros kitų įžymiausių lyderių matome ir Sri Aurobindo nuotrauką. Jis buvo pristatytas Nobelio premijai. Antra, jis buvo poetas ir tokiu save laikė iki pat mirties. Visą gyvenimą kurtą poeziją, poetas vainikavo ilgiausias anglų kalba parašytas epas *Savitri*, kurį sudaro 24 000 eilučių. Ašrame Aurobindo įkūrė poetų mokyklą, kurios principus nusakė veikale *Ateities poezija*. Trečia, jis parašė komentarus sanskrito tekstams – *Vedomams*, *Upanišadams* ir *Gytai*, kurie kartu su svarbiausiu jo filosofiniu veikalu *Dieviškasis gyvenimas* sudaro originalų indėlių į metafizinį hinduizmo paveldą, jį galima vadinti neovedantine *pūrnadvaitos* mokykla. Žinoma, žmonės jis labiausiai intriguoja kaip jogas. Lietuvoje pagaliau randasi suvokimas, kad joga yra psichofizinė disciplina, kuri padeda žmonėms atsipalaiduoti, pailsėti, geriau pasijusti fiziškai, žodžiu, pagerinti gyvenimo kokybę, todėl jogos sveikatos centrai populiarėja. Labiausiai paplitusi yra *hatha* joga, arba kūno pratimai, *asanos*. Aurobindo integralinė, arba visuotinė, joga, kaip rodo pavadinimas, apima visas žmogaus sudedamąsias dalis, protą, gyvybę ir kūną. Jos principai yra išdėstyti knygoje *Jogos sintezė* ir laiškuose mokiniams. Yra žinomas Aurobindo aforizmas, kad „visas gyvenimas yra joga“, kitaip sakant, žmogus vienaip ar kitaip tobulėja, kuria save.

Norėčiau išskirti tuos Aurobindo palikimo aspektus, kurie imponuoja minties šviežumu ir mastais. Aurobindo yra vienas didžiausių XX a. mąstytojų, sukūręs originalią žmonijos ateities viziją, pagrįstą tradicine hindu pasaulėžiūra, upanišadomis ir *sanatana dharmos*, arba amžinosios religijos, konceptu. Tačiau hindu paveldą jis rekonstravo ir suformavo savitą sampratą, kurią sujungė su evoliucine žiūra, tiksliau, išlukšteno ją iš simbolinės šventraščių kalbos. Pasak jo, žmogus, kaip ir visa gamtoje, evoliucionuoja. Jis tėra tarpinė būtybė, kuri taps antžmogiu, tik ne nyčiskąja ar šiuolaikinių transhumanistų formuluojama prasme, o dvasine. Svarbiausias dėmuo čia – sąmonė ir jos lygmenys. Antžmogiu žmogus gali

tapti pasiekęs aukščiausią sąmonės pakopą, o šiame procese pamažu transformuoti visą save, taip pat ir kūną. Aurobindo vizija ar net pažadas užsimena apie tokias būties sąlygas, kurias dar reikia sukurti, tačiau nepalieka abejonių, kad tai – tikrovė, kuri ateis, nes yra užkoduota pačioje visatos sandaroje.

Mes žinome, kaip dažnai žmonės neranda gyvenimo prasmės, yra kupini nevilties. XXI amžius yra stresų ir antidepresantų amžius. Kodėl? Žmonės nežino, kur ieškoti atsakymų, nors internetas yra visų paslaugoms. Tai paradoksas. Lietuvoje savižudybės pasiekusios nesuvaldomą mastą. Kodėl? Žmonės neranda paguodos, trūksta meilės. Sakyčiau, filosofinė Aurobindo mintis yra ne tik įdomi, bet absoliučiai optimistiška. Jis yra sakęs, kad jei žmonės žinotų, koks atlygis jų laukia iš Dievo, tučtuojau viską mestų ir sektų paskui Jį. Deja, prigimtis dažnai temdo sąmonę ir pasiryžimą. Kelias Dievop reikalauja ne tik užsispyrimo, nuojautos, bet ir tinkamo pasirengimo. Anksčiau ar vėliau žmogus, pasirinkęs dvasinį kelią, susiduria ne tik su vidaus demonais, bet ir su aplinkos priešiškuumu, nesupratimu, turi pereiti pavojų kupiną vadinamąjį „mirties slėnį“ arba, kaip sako Kryžiaus Jonas, išgyventi sielos naktį. Ir vis dėlto, regis, kitos išeities nėra: arba eini į priekį, arba atgal. Todėl labai svarbu tikėtis, kad vieną gražią dieną šalia atsiras tas, kuris išves į šviesą, kad į rankas pateks knyga, kuri atvers akis.

Kitas svarbus dalykas yra tas, kad visa Aurobindo pasaulėžiūra yra matricentinė. Šiuo požiūriu jis toks vienintelis tarp vedantininkų, brahmanizmo šalininkų (na, gal dar šalia būtų Ramakrišna). Pagal jo doktriną pasaulį kuria dieviškoji Motina, arba šaktė, sąmoninga energija. Ji yra transcendentinė ir gamtiška. Gamtoje jai atstovauja keturios dievybės arba dieviškieji atributai – Mahakalė, Mahešvarė, Mahalakšmė ir Mahasarasvatė. Indijoje ir dabar aptinkame daugybę dieviškosios Motinos ir deivių garbinimo formų, taip pat egzistuoja tantrinės praktikos, kur guru yra moteris. Tačiau Aurobindo metafizika paremta ne religiniu kultu, o rašytine tradicija. Vedantoje aptinkame dviejų pradų pusiausvyrą. Kitaip nei naujaisiais amžiais pagal patriarchalinį pradą perkonstruotose monoteistinėse religijose, čia ryški aktyvi moteriškojo prado funkcija, o vyriškasis tėra pasyvus liudininkas, stebėtojas, dar – sankcijos davėjas. Būtent ši moteriškoji energija, kundalinė-šaktė, vykdo perkaitą žmoguje.

Aurobindo yra parašęs veikalą *Motina*, kuriame išdėstė tos perkaitos ir moteriškosios esmės prielaidas. Realizuoti pagrindinį uždavinį – nužengdinti ant sąmonę, arba antmone, į žemę, kad abi hemisferos, dangiškoji ir žemiškoji, susijungtų ir žmogus pakiltų į naują evoliucijos pakopą – jis ėmėsi padedamas Mirros Alfassos. Todėl jis ją ėmė vadinti Motina, ir kreipinys prigijo tarp mokinių. Mirra visais atžvilgiais buvo unikali asmenybė: jos valios jėga, inteligencija, dvasiniai sugebėjimai buvo skirti ikūnyti Aurobindo išvalgoms. Įdomu, kad ne visi ašramo vyrai pajėgė tai priimti: Motina buvo moteris, prancūzė, be to, du kartus ištekėjusi, vartojo kosmetiką... Tiems, kurie moterį laikė žemesne už vyrą, teko išvykti. O Motina ėmėsi drąsių žygių: ašrame moterims suteikė lygias teises su vyrais visose srityse, taip pat

sporte. Kadangi Indijos pietuose labai karšta, ji sukūrė specialias sportines uniformas, kurių apatinė dalis buvo šortai. Tai buvo tikra revoliucija, juk Indijoje pasirodyti viešai rodant apnuogintas kojas laikoma didžiausiu nepadorumu...

Poezijoje man svarbus hierarchinis momentas. Juk poeziją galima skirstyti ne tik pagal įtaigumą, genialumą, naujumą, bet ir pagal tai, kokios dvasinės aukštumos atsiveria eilėse. Aurobindo teigia, kad aukščiausias poeto statusas yra kaip rišio, išminčiaus ir regėtojo. O nuo jo iki apačios yra daug laiptelių. Pomodernizmo sąlygomis girdime daug tuščios, nieko nesakančios ar net destruktivios vadinamosios poezijos, kuri dvasinio peno žmogui neduoda, veikia registruoja anomalijas. Svarbus ir buitinis lygmuo. Europoje išgalėjęs mitas, kad kūrėjas, menininkas turi būti laisvas, kone asocialus, neigti priimtas etikos normas, gyventi bohemišką, palaidą gyvenimą, vartoti kvaišalus, propaguoti netradicinį seksą ir panašiai. Tačiau toks gyvenimo būdas neturi nieko bendra su poezijos ar meno kokybe. Aurobindo poetinė mokykla atkuria moralios laikysenos, švarios sąžinės ir sielos perspektyvą. Gera žinoti, kad yra ir kitaip, kad pasaulyje yra nelieštų kampelių, kur žmogus yra žmogus, o ne gyvūnas. Kad iš tikrųjų disciplina, pastangos išaugti iš ydingai formuojamų stereotipų, tobulumo alkis yra žmogui įgimta savybė. Mane žavi poetas ar muzikantas, kuris geria žaliąją arbatą, vaikšto gamtoje ir skaito kokį Shelley ar Keatsą. Kūrybai ieško įkvėpimo savyje, vienatvėje, o ne trajektorijoje tarp barmenų ir sutenerių. Tačiau menininko, neatsiejamo nuo valkatos ir palaidūno įvaizdžio, kultą palaiko visa šiuolaikinė medija, kinas, literatūra. Kitokį įvaizdį turbūt būtų sunku parduoti...

Visi šie įvairiapusio Sri Aurobindo gyvenimo aspektai, pradedant poezija ir baigiant politika, atsispindi Nirodbarano biografijoje *Dvylika metų su Sri Aurobindo*, kuriai parašiau įžangą. Joje aptariau esminius dalykus, kurie gali būti svarbūs juo besidominčiai auditorijai. Knygoje yra priedų, paties Aurobindo politinių tekstų, kurie, kaip ir skyrius *Karas ir politika*, mūsų dienomis vėl tampa aktualūs. Nors knyga prasideda Antrojo pasaulinio karo išvakarėse nutikusiu nelaimingu įvykiu, kai Aurobindo susilaužė koją, ir baigiasi jo išėjimu į Anapus, tai yra apima tik dvylika gyvenimo metų, joje gyvai, šmaikščiu lengvu stiliumi perteikiama autentiška atmosfera, smulkiai aprašyta didžiojo rišio asmenybė bei kasdienybė, kuri buvo prieinama tik artimiausiai jo aplinkai. Tuo ji labiausiai ir vertinga – kaip retas amžininko, netgi asmeninio sekretoriaus, fiksavusio kiekvieną žodį, liudijimas. Ši Aurobindo biografija yra pirmoji, išversta į lietuvių kalbą. Nirodbaranas skrupulingai fiksavo galbūt skaudžiausius Aurobindo gyvenimo įvykius iki pat jo išėjimo. Mane knyga patraukė ir garsiuoju chirurgu skepticizmu, kai jis kasdien kvestionavo savo guru mokymą, ir detektyvui prilygstančiu įvykių dėstymu, ir subtiliu humoru, smelkiančiu visą tekstą. Aišku, pačiam Nirodbaranui pažadėjau šią knygą išversti. Tokios jos pasirodymo priežastys.

Daiva Tamošaitytė perskaitė ištrauką iš knygos ir tęsė.

Sri Aurobindo – tai mūsų Herkaus Manto ir Vinco Kudirkos variantas. Man įdomu, kaip toks žmogus, pasiturinčios bengalų šeimos išsiųstas į geriausias britų imperijos mokyklas tapti sahibu, paklusniu imperijos tarnautoju, gavęs geriausią klasikinį išsilavinimą Dardžilinge ir Anglijoje, privačiai ir Kembridžo universitete, sužibėjęs poetiniuose konkursuose, bendravęs su Oscaru Wilde’u ir kitais to meto intelektualais, mokėjęs visas pagrindines šiuolaikines Europos kalbas bei graikų ir lotynų ir jomis skaitęs, atsigręžė į savo tautą. Tėvo auklėjamas griežta Didžiosios Britanijos dvasia, kai nuo mažens jam nebuvo leista kalbėti gimtąja kalba, jos išmoko tik septyniolikos metų, jau grįžęs į Indiją. O grįžo neįvykdęs užduoties: sąmoningai kelis kartus praleido jojimo egzaminą ir buvo pašalintas iš nuolankios imperijai prestižinės civilinės tarnybos sąrašų. Dirbo Barodos maharadžos asmeniniu sekretoriumi, įsiliejo į indų Renesanso reformuotojų gretas, leido įtakingą dienraštį *Bande Mataram*, įkūrė nacionalistų partiją. Kitas man įdomus aspektas buvo tas, kaip ateistas, koks jis tuos visus metus buvo, atsigręžė ne tik į savo šalies istorinę, kalbinę, kultūrinę patirtį, bet ir į religiją, jogą, atrado dvasinę perdavą ir jos pamatu sukūrė savo teoriją (man tai – viena įdomiausių ir logiškiausių šiuolaikinių teorijų), kurią grindė praktiškai, iš dalies tęsdamas Vivekanandos liniją.

N. KARDELIS. Sri Aurobindo baigė studijas Anglijoje, svarbiausiame klasikinės kultūros tyrimų centre, ir turėjo tapti anglu „iki panagių“. Tačiau pamatė, kad turi *kažką tokio* savo mąstyme, ir pateikė autentiškesnių dalykų. Akivaizdu, kad žmogui, susidūrusiam su vakarietišku paveldu, – ir filosofija, ir klasikine mitologija, – visi kiti Vakarų civilizacijos aspektai taip pat buvo svarbūs. Jis diskutavo su vakarietiška tradicija, su ja turėjo sąlytį. Tačiau, matyt, jam to nepakako iki išsipildymo, kad teko grįžti. Mums atsitinka priešingai: dažnai nesuradę atramos savo tradicijoje, – Antikoje, romėnų kultūroje, krikščionybėje, – puolame į Indiją ir grįžę iš ašramų mąstome ir klausiamo, ar tai mums skirtas dvasinis palikimas, ar turime vis dėlto grįžti prie savo šaknų: Sri Aurobindo mums taria ir skleidžia žinią, kad, net tapę beveik vakariečiais, turime šių šaknų ieškoti. Mūsų gabus jaunimas irgi, baigęs kembridžus ir oksfordus, gavęs magistro ir daktaro laipsnį, turi spręsti dilemą: ar tapti geru advokatu už gerą atlyginimą, ar padaryti gerų ir svarbių darbų Lietuvai. Aurobindo gyvenimas parodo, kaip paragavus svetimų nektarų ir ambrozijų, grįžtama prie savo nemirtingumo eliksyro, amritos. Tad Vakarų ir Rytų kultūrų susidūrimas yra mums reikšmingas. Audrius Beinorius parašė įdomią ir intelektualiai reikšmingą knygą *Indija ir Vakarai: kultūrų saveikos pjūviai*. Kaip atrodo Sri Aurobindo dvasinis ir politinis palikimas Vakarų ir Rytų dialogo kontekste, ką iš ilgametės indologo perspektyvos pasakytum apie šią Daivos išverstą knygą, kaip atrodo Sri Aurobindo vieta Indijos kontekste?

A. BEINORIUS. Nuoširdžiai lenkiu galvą prieš čia esančius žmones, Sąjūdžio aktyvo lyderius, kurių kai kurie buvo ir mano disertacijos komitete. Manau, kad tai yra neatsitiktinis dalykas, nes, nepaisant pakitusių elito konotacijų mūsų visuomenėje, jūs ir esate tikrasis Lietu-

vos elitas. Neatsitiktinai tai susiję su Sri Aurobindo, nes jis buvo ir yra Indijos intelektualinis elitas, netgi, sakyčiau, numeris vienas. Vėlgi nukrypdamas nuo temos ir Naglio klausimo, norėčiau pasakyti, kokius atsiminimus man kelia Sri Aurobindo vardas: tai šviesūs sovietiniai laikai. Buvo žmonės, dirbę ideologijai, ir buvo šviesi pagrindžio kultūra, į kurią tu patenki, kurioj gyveni, gauni tekstus, literatūrą. Sri Aurobindo tekstus sovietmečiu leido *samizdatas*, ir jie buvo vienas ideologinių Sąjūdžio šaltinių. Nebuvo nė vieno žmogaus, kuris 1989–1990 metais nebuvo skaitęs, aišku, rusiškai, Sri Aurobindo tekstų, kurie buvo vadinami įvairiai – integraline joga, fragmentais, ir jie vaidino milžinišką vaidmenį formuojant kitokią pasaulėžiūrą, ieškant atsakymų į pamatinius egzistencinius klausimus, formuojant tam tikras socialines, pilietines raiškos formas. Taigi Sri Aurobindo man ir siejasi su tais šviesiais laikais, nes nežinau, kiek žmonių dabar skaito Aurobindo. Nekalbu apie ideologinį anstatą, kuris mus spaudė, bet apie tai, kad tas laikotarpis padėjo išsluokniuoti žmones. Kitas dalykas, su kuriuo man siejasi Aurobindo, tai nedidele Žirgo gatvelė Antakalnyje, kurioje gyveno Kazimieras Seibutis, pas kurį rinkdavosi didelis būrys žmonių ir per kurį bent jau aš asmeniškai susipažinau su Aurobindo tekstais. Jis buvo vienas iš tų neformalių, nediplominių Lietuvos intelektualų, kuris vaidino milžinišką vaidmenį skleidžiant ne tik Sri Aurobindo, bet ir kitas tuo metu nelegalias idėjas. Maža to, kad Kazimieras, gyvendamas kartu su Daiva, turėjo visą nelegalią Sri Aurobindo biblioteką, jis turėjo ir knygriškyklos cechą. Mane labiausiai pribloškė tai, kad jis turėjo visą rankinę knygų įrišimo techniką. Daugelis tekstų, kurie atkeliaudavo iš Rusijos bibliotekų, Kazimiero (kaip mes draugai jį vadindavom – Kaziuko) rankomis būdavo įrišami ir platinami. Taigi Sri Aurobindo man pirmiausia siejasi ne tiek su Indijos socialiniais kultūriniais procesais, kiek su Lietuvos sąmonėjimu ir įvairiais jo aspektais, kuriais jo palikimas buvo gvildenamas. Jis iki šiol daugeliui Indijos politikų ir intelektualų – ryškiausia žvaigždė.

Šis Daivos tekstas šalia jos mokslo darbų yra tikrai puikus įvadas į Aurobindo paveldą, nes paties Aurobindo veikalų vertimų stokojame. Pats Nirodbarano tekstas yra unikalus tuo, kad į garsaus jogo, poeto gyvenimą pažvelgta tarsi pro rakto skylutę: ne vienas skyrius skirtas tam, kad sužinotume, kaip Aurobindo gyveno, rengėsi, kaip maitinosi. Dėl tokio asmeninio jo gyvenimo atspindėjimo skaitant kartais kildavo baimė, ar tai nedesakralizuos to pakylėto apie jį sukurto įvaizdžio... Tačiau priešingai, pajutau, kad jo įvaizdis, nekalbant apie nupasakotą ankstyvesnę jo politinę kovą (eilės laukia norinčių patekti į jo celą Alipūro kalėjime), ne tik nenukenčia, bet gerai atspindi filosofinį, religinį, metafizinį, scholastinį paveldą, atskleistą šalia buvusio liudininko, per distanciją sekusio įvykius. Tai – dokumentika. Daivos disertacijos dalis buvo skirta Aurobindo idėjų kontekstualizavimui Lietuvoje, tai yra XX a. pradžios sąjūdžius siejantiems ryšiams. Basanavičius, aušrininkai, varpininkai veikė tuo pat laikotarpiu. Aurobindo, veikęs kaip nacionalistų lyderis, pasitraukė į savotišką užsisklendimą, tačiau toliau domėjosi politine kova ir buvo vienas tų žmonių, kuris sveikino nepriklausomą Indiją ir perspėjo dėl jos laukiančių grėsmių ir pavojų,

kurie yra akivaizdūs dabartinėje Indijoje. Jie akivaizdūs ir dabartinėje Lietuvoje. Taigi kultūrų sąveikos prasme socialinės politinės Sri Aurobindo išvalgos, ką jau kalbėti apie dvasines, yra itin aktualios.

D. TAMOŠAITYTĖ. Indijos–Lietuvos forumo narės visuomeninės draugijos *Sri Aurobindo kultūros židinys* vienas tikslų yra versti jo rašytinį palikimą – darbas sudėtingas ne tik dėl turinio, bet ir dėl formos, dėl kalbos stiliaus, tačiau jis vyksta. Keletas žodžių apie knygoje pateikiamus Aurobindo epo *Savitrė* ištraukų vertimus. Esu dėkinga poetui Kornelijui Plateliui, kad jis meistriškai išvertė tas eiles. Vilčiausi, kad jis kada nors išvers ir visą epą, didžiausią anglų literatūroje. Tai taip pat labai sudėtingas uždavinys, nes Aurobindo rašo novatoriška poetine kalba, naudoja kvantitatyvinį metrą. *Savitrė* yra poetinis didžiausio jo filosofinio veikalo *Dieviškasis gyvenimas* atitinkmuo, tad bent jau šiedu veikalai turėtų būti išversti į lietuvių kalbą.

A. Beinorius kreipėsi į auditoriją su klausimu: ar filosofas turi aktyviai dalyvauti politiniame gyvenime, ar, kaip Aurobindo, gali pasitraukti į vienumą ir mąstydamas taip pat daryti jam poveikį. D. Tamošaitytė pakvietė pasisakyti filosofą, Kovo 11-osios akto signatarą Romualdą Ozolą.

R. OZOLAS. Knygą perskaičiau. Tai buvo sunkus darbas, nes patenki į visiškai kitą materiją. Racionalistinis mąstymas čia nelaikomas idealu. Tikrovės nusakymai – visai kitam lygmeny, ne tiek supratimu, kiek nuojauta pasitiki. Pastaruoju metu man įdomus ribos klausimas, kuris filosofų mąstysenoje yra visais įmanomais būdais terorizuojamas ir bandomas sunaikinti – ne ta prasme, kokią kultūros filosofija praktikuoja, bet būtent naikinamą, šiurkščiai pakeičiant prasmes, reikšmes ir išverčiant tai į savotišką naujakalbę ar tiesiog „paukščių kalbą“. Šiuo požiūriu knygoje įdomūs dalykai pajuntami lyginant su europietiška filosofine būsena šiandien. Dėl atsiskyrėliškumo ir visuomeniškumo. Vienareikšmiškai galiu atsakyti, kad jeigu visuomenėje yra žmonių, kurie prasmų kalbą išverčia į reikšmių kalbą, kitaip sakant, daro tuos didžiuosius tekstus suprantamais, kartais juos nuleisdami net iki buitinės kalbos, visuomenė pratur-

tės, jei atsiras užsidarėlių, kurie stengsis pasiekti tuos nepasiekiamus buitinei mąstysenai dalykus, galinčius atsiskleisti tikrai absoliučiai izoliuojantis nuo to, kas yra šio pasaulio sumaištis ir terorizmas. Ar Lietuvoj šitai galima? Bandyti reikia. Dar prieš 1990 metus Arvydui Šliogerui sakiau: „Man nereikia tavo idėjų, aš pats turiu. Man reikia, kad veiktum kartu su manim, o aš – su tavim.“ Toks buvo metas, reikėjo padaryti darbą dėl Lietuvos nepriklausomybės. Bet dabar jam sakau: „Būk ten, kur esi.“ Nes dabar atėjo metas, kai atsiskyrimas padės mums visiems, net jei jį smerktume šiandien. Tik taip įmanomi praregėjimai, kurie suteikia horizontus kiekvienai konkrečiai tautai. Tauta taip pat yra subjektas, ir jeigu ji turi savo autentiškus mąstytojus, kurie žino, kaip jai dera gyventi, ji jau turi aukščiausią galimybę būti šiame pasaulyje. Kol to neturi, tauta gali tik kopijuoti – tai dabar visur matome. Tad šiandien svarbiausias klausimas Lietuvoje ne apie tai, ar yra tokių mąstytojų, o ar bus pakankamai tų, kurie tai galės transformuoti, transliuoti ir netgi tų, kurie tai norės suprasti.

D. TAMOŠAITYTĖ. Šią knygą išverčiau jau seniai, prieš aštuonerius metus, bet vis nebuvo lėšų jai išleisti, kol pagaliau leidimą finansavo Amerikos fondas (*Foundation for World Education*). Šiomis dienomis ji man vėl atrodo kaip niekada aktuali, ir būtent politine prasme. Joje yra trys paties Aurobindo politiniai tekstai ir skyrius apie Antrąjį pasaulinį karą, kurio užkulisiniai įvykiai ir priežastys pateikiami nukeliant paslaptinę uždangalą, ir iš kurio matyti, atsakant į Audriaus klausimą, kad joga ir atskirtyje gali nuveikti labai daug. Šie puslapiai vertingi ir stebint dabartines kolizijas Irake, Sirijoje, ypač Ukrainoje, nes laikas tarsi sugrįžo atgal (Aurobindo esant gyvam buvo baiminamasi dėl trečiojo pasaulinio karo).

A. BEINORIUS. Šioje salėje turime šių metų Jono Basanavičiaus premijos laureatą Vacį Bagdonavičių, kuris yra geriausias Lietuvoje Vydūno filosofijos žinovas, ne kartą savo tekstuose minėjęs Vydūno ir Sri Aurobindo sąsajas. Kur tos sąsajos gali būti matomos šiandien?

V. BAGDONAVIČIUS. Vydūnas yra vedantos plejadės atstovų atitinkmuo ypač dėl iškelto klausimo – akty-

vaus veikimo ir meditacinio susitelkimo. Visus juos įkvėpė *Bhagavadgita*, kuri suderino šiuos dalykus. Vydūnas ir jo amžininkai Indijoje veikimą realizavo. Jis buvo aktualus tada, aktualus ir dabar. Egzistuoja tos pačios problemos, tik kitais rakursais. Sakykim, anuomet Mahatma Gandhi, Ramakrishna, Sri Aurobindo pritaikė *Bhagavadgitos* principus, jogą; Vydūnas taip pat veikė tuo metu, kai tautai reikėjo išlikti ir eiti į laisvę. Jis kėlė klausimą, kaip esant išorinei laisvei, pasiekti tą tikrąją, dvasinę laisvę, jei žmonės, visuomenė netobuli? Šia prasme didžiųjų vedantininkų ir Vydūno palikimas labai svarbus. Vartotojiškoje visuomenėje kultūros ir esminės dvasinės laisvės priešara išlieka. Pavojaus, grėsmių akivaizdoje galingiausias neįveikiamiausias ginklas – dvasinė tautos stiprybė, vienybė, nesusiskaldymas. Juk 1991 metais kaip tik ta dvasia iš esmės ir veikė, nors ne visi buvo girdėję Vydūno, Gandhi ar Sri Aurobindo vardą. Laiške Antanui Smetonai Vydūnas rašė, kad lietuviai bus viena aiškiausiai žmoniškumą reiškiančių tautų pasauly, ir tai bus didžiausia dovana pasauliui.

A. BEINORIUS. Manychiau, kad, jei Sri Aurobindo būtų gyvas dabar, matydamas, kas dedasi „dvasingoje“ Indijoje, jis raudotų... Klanai, korupcija, susiskaldymas ir baisiausias dalykas, – šneku iš savo patirties, – kuris griaua kadaise tolerantišką, daugiaetninę, daugiakalbę Indiją, yra indų nacionalistų fundamentalizmas. Nepamiršiu vaizdo, kaip viename stadione žygiuoja Šivos kariai, iškėlę rankose *Bhagavadgitą* – tai priminė Trečiąjį Reichą. Hindų nacionalistai sugriovė didžiausią manuskriptų biblioteką, kurioje dirbo vienas anglų mokslininkas ir rašė tai, kas jiems nepatinka. Taigi, nepaisant Aurobindo ir Gandhi vizijų, Indija žengia į šiuolaikinį, modernų pasaulį. Priminsiu, kad Aurobindo nebuvo vien naujos filosofijos kūrėjas, jį rėmė senuoju Indijos paveldu. Iki šių dienų Indijoje jo tekstai ir komentarai *Bhagavadgitai*, *Vedom*s, *Upanišadom*s lieka nepamainomi. Čia yra mūsų baltų paveldo tyrinėtojas, mitologas Dainius Razauskas, kuris su Sri Aurobindo irgi susipažino ten pat, Žirgo gatvėje.

D. RAZAUSKAS. Noriu pareikšti pagarbą čia esantiems mūsų kultūros ir laisvės žiedo atstovams ir kartu prisiminti, kad Kazimieras Seibutis ir Sri Aurobindo suvaidino lemtingą vaidmenį mano gyvenime. Buvau jaunųjų rašytojų sekcijos narys ir važiauvau į Nidos rašytojų poilsio namus. Pusę mano lagamino užėmė šviesta Sri Aurobindo knyga, ji buvo Kazimiero kopijuota ir įrišta, storais viršeliais, nepakeliamai sunki. Ten ją ir skaičiau. Kazimieras užsiėmė ne vien *samizdatu*, jis eidavo į Mokslų akademijos biblioteką, iš ten jos vardu rašydavo į Maskvos Lenino biblioteką, o atsiųstas knygas slapta paimdavo ir pas draugus kopijuodavo. Aurobindo vertė Rigvedą savaip, nestandartiškai. Į daug ką reikia žiūrėti ne metaforiškai, nes apie vidinį pasaulį tik taip ir galima kalbėti. Net žinomas terminas pasigilinus reiškia ką kita nei išoriniame pasaulyje reiškęs žodis. Aurobindo mėgino versti tekste nebepalikdamas metaforų, kurių mes jau nebesuprasime, o metaforų reikšmes išversti į vidinę dvasinę kalbą. Tokie vertimai leidžia ar net verčia skaityti seną daugiaprasmi ir nebesuprantamą tekstą tam tikru

registru. Tą registrą jis iškėlė ir pabrėžė. Nepaisant to, pačių vaizdinių yra be galo daug, jis jų nevengia, ir jie lietuviui ausiai skamba taip, lyg būtų kažkur girdėti, gal vaikystėje: žirgeliai, saulė veža... Jei tai būtų akademinis vertimas, būtų priverstas pats rasti raktą, bent man tai būtų nepakeliamas darbas. O čia į tave kreipiasi labai gilių išvalgų autorystė. Tą knygą ryte rijau. Girdėjęs lietuvių liaudies dainą, pamatai, kad vaizdiniai – tokie patys. Tik dainoj apdainuojami žemdirbiai, jie sėja, pjauna, o Aurobindo vertime atsiveria labai gilus, asmeniškias, vidinis klotas. Tada supranti, kad įvaizdis visur yra tas pat, ir jį galima išgirsti perkeltine prasme, nukreipiančia į vidų. Šis supratimas man prasidėjo su Sri Aurobindo.

N. KARDELIS. Diskusijai išibėgėjus, prašytume Bronislavo Kuzmicko pakalbėti apie krikščionybės ir indų kultūros santykį, nes mums reikėtų arba indišką matmenį įtraukti į krikščionišką savimone, arba krikščioniškąjį – į indų. Kaip suderinti abraomiškąjį ir indoeuropietiškąjį sąmoningumą? Klausiu neatsitiktinai, nes B. Kuzmicko dėka krikščioniškasis mąstymas buvo pakylėtas į visiškai kitokį lygmenį. Kaip mums žvelgti į dialogo ar konflikto galimybę, nes ir konfliktas gali būti produktyvus?

D. TAMOŠAITYTĖ. Norėčiau padėkoti Nagliui už svarbų klausimą, nes šiais neramiais laikais jis išskyla nepaprastai aštriai ir aktualiai. Tai paliudys štai visas flangas mano kolegų filosofų, su kuriais diskutuojame, ieškom išeičių. Tačiau labai dažnai įtraukti žmones į visuomeninę veiklą nepavyksta, nes du flangai – krikščioniškasis ir indoeuropietiškas, vadinamieji maceininkai ir vydūnininkai – neranda bendros kalbos. Taigi tai – įsisenėjusi problema, kuri trukdo susitelkti, susivienyti, nors tikslai atrodo ir panašūs.

B. KUZMICKAS. Man buvo maloni naujiena, kad išėjo šis vertimas, kurį laikyčiau įvykiu. Su Sri Aurobindo tekstais ir vertinimais susidūriau prieš keletą metų, kai man teko malonumas būti Daivos disertacijos komisijoje. Tada rašant atsiliepimą ir aptarinėjant, konsultuojantis kilo daug svarbių klausimų: filosofinių, etinių, antropologinio pobūdžio apie indiškumą, vakarietiškumą, tautiškumą, nors pati tautiškumo sąvoka buvo atsinešta iš Europos, ir kitus dalykus. Man malonu prisiminti, kad nuo Aurobindo vis peršokdavome prie lietuviškumo ir tautiškumo aktualijų. Pastebiu, kad dėmesys induistikai ir lituanistikai Daivos asmenyje neblėsta. Svarbu, kad indiškoji išmintis gula ir į lietuviškai rašomus tekstus. Globaliajame atvirume reikia tam tikros atsvaros, kad, skaitydami knygą, žmonės gautų naudingų minčių. Mano rytietiški interesai išryškėjo labai anksti. Prieš daugelį metų buvome įkūrę Lietuvos orientalistų draugiją. Mano interesų sritis – rytietiškoji ir vakarietiškoji mintis, skirtumai ir bendrumai, krikščioniškoji ir daugiausia budistinė samprata. Iš tiesų konfesiniai skirtumai nelabai pajuda iš vietos, sunku juos peržengti, nors šiuo požiūriu dirba daug atsidavusių, išmanančių žmonių. Galėčiau išvardyti dešimt katalikų vienuolių, kurie metų metus leidžia budistų ir kituose Rytų vienuolynuose, siekdami suvokti tų religijų prasmę. Pačioje krikščionybėje gyva iracionali,

BIRUTĖS JONUŠKAITĖS ir ALBINO KENTROS nuotraukos

kontempliatyvi, mistinė pakraipa, produktyvūs autoriai, kaip Karlas Rahneris, skiria du kelius, aktyvųjų ir kontempliatyvųjų. Kartais jie išsiskiria ir nelabai aišku, kuris jų svarbesnis. Gali būti katalikiškasis pamaldumas, poteriavimas, ir gali būti kontempliatyvus pamaldumas tyloje, jis labiau asmenybiškas. Veiksenos skirtumai ryškesni konceptualumo lygmenyje, tačiau jie silpsta, nyksta ir galbūt visiškai išnyksta dvasinio patyrimo lygmenyje. Tokių išvadų ir apibendrinimų galime rasti krikščionių vienuolių raštuose, jog patirties lygmenyje išgyvenimai tie patys, svarbus asmens įtrauktumas į aukštesnes būties sferas, savęs peržengimas. Tačiau skirtumai tuoj pat atsiranda dogmos, sąvokų lygmenyje. Tai labai įdomi ir plati sritis. Gal reikėtų savęs klausti: „Kas tas aš, ar jo iš viso nėra?“

N. KARDELIS. Prisimenu tuos laikus, kai Bronislovas Genzelis vienu mostu išvertė iš posto LKP sekretorių Ringaudą Songailą. Tai man primena Sri Aurobindo, kuris balansavo ant terorizmo ribos. Kaip jums atrodo jo revoliucingumas jūsų politinio ir filosofinio mąstymo kontekste?

B. GENZELIS. Buvau Lietuvos orientalistikos draugijos narys, Maskvoj Aukščiausiojo Taryboj sutikau ne vieną orientalistą, kuris dalyvavo Vilniuje mūsų rengtose Rytų mokslinėse konferencijose. Paskui mūsų keliai taip išsiskyrė, kad darosi keista, jog priklausėme tai pačiai draugijai... Jeigu Indijoje, malšinant sukilimą, Gandhi kviečiami keli milijonai gultųsi ant geležinkelio bėgių, jie taip nenukraujuotų kaip lietuviai. Vargu ar Lietuvoje tai galėtume įgyvendinti. Mane visą laiką domina tautų likimas, kodėl vienos tautos išlieka, kitos – dingsta. Žydai, graikai išliko, graikai maždaug tame pačiame plote; o kiek tos tautos buvo puolamos, okupuojamos. Kalbant apie atsiskyrėlius, galima rašyti miške, bet tie raštai turi būti žinomi. Jei jie po šimtmečių atrandami, tautai reikšmės neturi. Mes nesusimąstome apie praeitį. Tarybiniais laikais istorikai (Juozas Jurginis, Antanas Tyla ir kiti) buvo prievartaujami, bet mane baugina tai, kad dabar jie nėra verčiami kraipyti istoriją, bet tampa kosmopolitais – ne lietuviais, o europiečiais. Žmonės ejo į kalėjimus, kad galėtume laisvai reikšti mintis ir būti lietuviais. Lietuvos

istorikai nėra proletuviški, priešingai nei, pavyzdžiui, lenkai, kurie yra prolenkiški. Indai ir pradėjo nuo to, kad viskas, ir geri, ir blogai darbai, turi būti žinomi, negali būti retušuojami. Svarbiausias tikslas – būti savimi. Būti tauta savyje. Esame situacijoje „būti ar nebūti“. Ji baisesnė nei okupacijos metais. Kiek tokių, kurie nori būti? Kaip, Daiva, galvojate?

D. TAMOŠAITYTĖ. Indijos nepriklausomybė buvo paskelbta per Sri Aurobindo gimtadienį, rugpjūčio 15 dieną, ir per visos Indijos radiją jo paskelbtame pranešime yra žodžiai, kad tai buvo didžiausia gimtadienio dovana. Tačiau Sri Aurobindo yra pasakęs, kad neabejoja, jog Indija bus laisva, tik didžiausias rūpestis bus, ką ji su ta laisve darys. Lietuvių padėtis identiška tam, kas vyksta Indijoje ir kitose išsivadavusiose šalyse, taigi nesame išskirtiniai pesimistai ar kosmopolitai. Nūdienos problemos yra bendros. Mano nuomone, tokių filosofų kaip Aurobindo politinės veiklos studijos gali padėti pakelti galvas aukščiau. Kita vertus, dar bijome ir savo mąstytojų, bijome drąsiai pateikti jų mintis, todėl ne pro šalį pasidomėti dvasiškai artimų tautų atstovų idėjomis. Aurobindo mane žavi minties jėga, drąsia bei optimistine žmonijos ateities vizija, būtent tuo, ko mums labiausiai trūksta kuriant ateitį. Ir čia jau kalbame ne apie indus ar lietuvius, o galime matyti platesnes, universalias sąsajas, aptariamus visuotinius būties klausimus, kurių sprendimas gali būti vaisingas ir mums.

N. KARDELIS. Baigiant norėčiau atkreipti dėmesį į šios knygos ypatybes. Joje atsiveria plati panorama, selektyvus žvilgsnis į didžią asmenybę, didelio talento reikalaujantis gebėjimas ją tokiu kampu pamatyti. Daugeiui iš mūsų trukdo Aurobindo raštų rafinuotumas, kaip neįveikiamas kalnas. O čia, pasak Audriaus, žvelgdami pro raktą skylutę, pamatome tą pačią asmenybę, tą patį mastą, bet labai jaukiai, neforsuotai, todėl pažintį su Aurobindo tikrai verta pradėti nuo šios nuostabios, žavingos biografijos. Tad priimkime ją kaip sugundymą, o paskui mūsų laukia kiti didieji Sri Aurobindo veikalai. Dėkojame visiems už šią intelektualinę šventę.

Parengė VIKTORIJA KAREIVAITĖ